

TEXTUAL AND EXEGETICAL NOTES TO NICHOLAS DE
LANGE, *GREEK JEWISH TEXTS FROM THE CAIRO GENIZAH*

RICHARD C. STEINER, Yeshiva University

Nicholas de Lange's *Greek Jewish Texts from the Cairo Genizah* (1996) is a work of crucial importance for the history of biblical exegesis. Of the 305 pages of texts published here, 225 are from biblical commentaries. At least some of these commentaries—including a commentary to Ezekiel and Minor Prophets composed by a Jew named Reuel which takes up almost 130 pages by itself—seem to be the work of Rabbanites living in the Byzantine Empire before Rashi. For most scholars, this is the first opportunity they have had to study this material or even to learn of its existence.

De Lange has made the presence of Greek words written in Hebrew letters his principal criterion for selecting the texts to be included in this book, and he has made the deciphering of these words one of his principal goals in editing the texts. To the extent that I can judge, he has accomplished this goal with great distinction.¹ That is not to say that his work is done. Further progress in deciphering these glosses will certainly be possible once their Hebrew context is better understood.² This is especially true with regard to Reuel's commentary, where most of the damaged Hebrew text can be read with a little effort once Reuel's style and goals are familiar.

In a lecture to the Twelfth World Congress of Jewish Studies in 1997, I attempted to show that Reuel's commentary and the "Scholia on the Pentateuch" have two features in common beyond the use of Greek glosses: sophistication in the area of text criticism and backwardness in the area of grammar.³ I claimed that both of these features may be attributed to the

¹ For an independent attempt to decipher some of Reuel's glosses, see C. Aslanoff, "Les gloses judéo-helléniques du *Commentaire de Re'uel sur Ezéchiél* découvert à la geniza du Caire," *REJ* 157 (1998) 7–45. Aslanoff's transcription of the glosses is often less accurate than de Lange's, and this has compelled him to rely heavily on emendation, even in places where the text can be read the way he wishes without emendation. Nevertheless, some of his suggestions are worthy of consideration; see below. [A review of de Lange's work by Shaye Cohen appears below on pp. 182–184 of this issue of *JQR*.—ed.]

² With the help and encouragement of L. Feldman and de Lange himself, I have tried to use the context to elucidate a small number of Greek glosses, below.

³ "The Byzantine Commentary to Ezekiel and Minor Prophets and its Place in the History of Biblical Exegesis," Plenary Session of the Twelfth World Congress of Jewish Studies, Jerusalem, July 31, 1997. (Henceforth: "Byzantine Commentary.") I am currently revising and expanding this lecture for publication.

isolation of most Byzantine Rabbanites from Islamic civilization. I concluded that we are now justified in speaking of a Byzantine school of exegesis alongside of the established schools that have occupied surveys of medieval exegesis in the past: the Andalusian school, the Northern French school, etc. I hinted that this new school will prove to be the “missing link” between the late-antique exegesis of Palestine and the medieval exegesis of Italy, Germany, and France. The study of this new school, made possible by de Lange’s careful transcriptions and excellent photographs, will inevitably expand our horizons, giving us a better appreciation of the others.

The overwhelming majority of the notes given below concern the Jerusalem fragment (JNUL 4° 577.7/1) of Reuel’s commentary to Ezekiel and Minor Prophets; notes on other fragments of that text and other texts are random observations.

I studied the text of the Jerusalem fragment in 1995 over a period of several months⁴ from a number of sources: the restored original viewed in ultra-violet light,⁵ photographs prepared from the excellent JNUL (pre-restoration) microfilm,⁶ ultra-violet photographs prepared by the Israeli National Police Department,⁷ I. Ta-Shma’s preliminary transcription of the recto and part of the verso,⁸ and an anonymous transcription (only the clearest words in each line) which survived the Holocaust.⁹ I have re-examined the photographs in the light of de Lange’s publication, which has helped me to improve my own readings.

In the notes that follow I have used an arrow to separate de Lange’s text from my readings or translations. In his transcription of the Hebrew, I have substituted braces { } for lines through the letters, and I have completely omitted the circles over the letters whose reading is uncertain. (In giving my own readings, I indicate uncertainty by means of half-brackets []). I have also moved superlinear additions of the scribe to their proper place in the line, enclosed by angle brackets < > .

⁴The first results of my study were reported on March 13, 1995 in a lecture to the Academy of the Hebrew Language, בחינות לשון בפירוש ליהזקאל ולתרי-עשר שבמגילות, העברית מביזנטין *Lešonenu* 59 (1995–96) 39–56. (Henceforth: “Beḥinot Lashon.”)

⁵I wish to thank the staff of the Manuscript Division of the Jewish National and University Library for the many courtesies extended to me in 1995.

⁶I am greatly indebted to the Academy of the Hebrew Language for underwriting the purchase of these photographs.

⁷I am very grateful to Dr. Joseph Almog and Avi Abulafia of the Division of Criminal Identification for this kindness.

⁸My sincerest thanks to Prof. Ta-Shma for inviting me to join him in studying the commentary and for his extraordinarily generous help.

⁹The connection between the transcription and the fragment was discovered by Dr. S. Immanuel, and I am very grateful to him for calling it to my attention.

Pages 8–9

l. 9 “in due and appropriate form (?)” → “by means of an instrument that is valid for establishing a transaction”; see bBM 47a.

92–93

ll. 2–3r “and I sent to tell: my offence” → “and I sent to tell of: my degradation.”

94–95

ll. 1–2v “up to Zepho and Gatam and Kenaz, and Timna was a concubine of Eliphaz, but it did not mention her” → “up to Zepho and Gatam and Kenaz and Timna. Eliphaz had a concubine, but it does not mention her name.” The commentary separates the first word of Gen 36:12 from what follows and joins it to the end of the preceding verse, leaving Eliphaz’s concubine nameless; cf. R. Kirchheim, *Ein Commentar zur Chronik aus dem 10ten Jahrhundert* (Frankfurt am Main, 1874), p. 6: ועכשיו תחכם בבינה וחשוב בני אליפז שכתב בתורה תימן; ואמר צפו וגעתם וקנו ותמנע. היתה פילגש לאליפז ולא הזכיר שמה. *Leqah Tov* (ed. Buber, 1:183) ויש מפרש ותמנע על פירוש לגרמיה כי הפרידו הכתוב וכתב: ¹⁰ ותמנע כי תמנע זכר הוא, וכן מפורש בד”ה ותמנע ועמלק. היתה פילגש. ולא זכר שמה וכן זה יאמר בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנו ותמנע. וחזר ואמר היתה: פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק, ולא הזכיר שם הפילגש.

96–97

ll. 5–6r “so that they should not take the equivalent gold (pieces) for gold pieces” → “in case they (=the Egyptian grain merchants) take two gold pieces for what is worth one.” Cf. *Leqah Tov*: שמא הוקיר השער ומה שהייתה קונים בתחלה בסלע עתה אתם קונים בשמים.

102–103

ll. 15r–1v “and I know that you and your servants will not yet fear: so long as the plague has not yet passed” → “and I know that you and your servants fear the Lord (only) so long as the plague has not yet passed.”

110–111

l. 14r “certainly” → “(is this to be taken) literally?”

l. 2v אם אמי בעל שור הנגח אל תמיתו לשור. תנו לי כפרו “if the owner of the goring ox says, Do not put it, the ox, to death, grant me its ransom.” Either

¹⁰ Buber (n. v) identifies this interpretation with that of Rashbam, but according to the latter, the name of Eliphaz’s concubine is given.

l. 93 {ה}רוחם or {ו}רוחם; footnote: “רוחם” [כלן] () היו שולחים {ו}רוחם → הרוחם has a line through it. Reuel’s occasional ungrammatical use of the Hebrew definite article seems to be the result of Greek influence.

ll. 97–98 כלי מפצו כמו שתא[מר] → כלי מפצו כמו שתא[] מפץ () לי כלי מלחמה. מפץ [אתה] לי כלי מלחמה (ירמי נא כ.).

l. 104 ובא וירד: על מפתן הבני → ובא ו() על מפתן הבני.

l. 105 כשישב במפתן הבית → כשישבת במפתן הבית

178–179

l. 113 “this is a good description of them, as they were and as he described them above”; footnote: “This is a good description of them”: literally, ‘from here he teaches (us about) them well how they were.’” → “from here he (the editor) learned well what they were like and (accordingly) described them above (in chapter 1).”¹⁶

l. 117 לאופי לא לחיות → לארבי לא לחיות

180–181

l. 124 בעמדם יעמדו = בעמי יעי → באמן

182–183

ll. 148–149 כי בית מי הני אופו בית מי המי. “that they are a rebellious house: ὅπως they are a rebellious house”; footnote: “ὅπως: ‘how’” → כי בית מי הני אופו כי בית מי המי “because they are a rebellious house: ὅπου they are a rebellious house.” Neither de Lange’s photograph nor mine shows any letter after אופו at the end of the line. The only meaning for אופו = ὅπου that seems to fit all of the contexts in which it appears (cf. my discussion of pp. 222–223, ll. 17, 19; p. 245, ll. 238–239; pp. 278–279, ll. 129–130) is “because,” a meaning attested in the classical period but unknown later.¹⁷ If that is the meaning here, Reuel’s point is that כי בית מרי המה in 12:34 does not mean “that they are a rebellious house,” and that it is not the object of יראו. It means “because they are a rebellious house,” like כי בית מרי המה in 12:2.

188–189

l. 204 “the deeper meaning” → “the interpretation.”¹⁸

l. 226 וילך בנחת → וילך בנחת; cf. p. 225, l. 43. הולכות בנחת

¹⁵ This corrects my reading in “Beḥinot Lashon,” p. 54.

¹⁶ For the expression בטרם, see “Beḥinot Lashon,” pp. 48–50. For the biblical editor, see *ibid.*, pp. 51–54 and “Byzantine Commentary.”

¹⁷ I am indebted to John Duffy for the latter point.

¹⁸ See “Beḥinot Lashon,” pp. 43–47.

[שן] ἐσεῖς. By the hand of Nebuchadnezzar you shall be captured"; cf. p. 245, l. 245 אַיִשִּׁישׁ = ἐσεῖς "you."

222–223

I. 14 המה גבורים וגדולים היו ומתו → () גבורים וגדולים היו ומתו

I. 16 מחוללי חרב כמו חל[לי] → מחוללי חרב כמו []

I. 17 ὅπου they imposed their fear on the land of the living"; footnote: "ὅπου: probably 'who, relative.'" However, this comment comes immediately after the comment on מחוללי חרב, which shows that we are dealing with a paraphrase of בארץ חיים "because they imposed their fear on the land of the living" in 32:26, not כִּי־נָתַנו חֲתִיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים "who imposed fear on the land of the living" in 32:23 or the similar expression in 32:24. For the meaning of Greek אופו = ὅπου, see the discussion of pp. 182–183, ll. 148–149, above.

II. 19–20 ὅπου they . . . I do"; footnote: "ὅπου: 'whatever' (?) → אני מה אעשה. For the meaning of Greek אופו = ὅπου, see the discussion of pp. 182–183, ll. 148–149, above. If the meaning suggested there is correct, we must translate "since they . . . , what shall I do?"

I. 21 נפשו מלט. → () מלט.

II. 21–23 או ושמע השי את קול השי ולא () () [] () שו ותבוא חרב שלאויב ותקי או ושמע השי את קול השי ולא נ[זהר] → דמו ברי יהיה. מיד () () [] שתהרגוהו. [ולא מלט את] נפשו ותבוא חרב שלאויב ותקי דמו בו יהיה: מיד הצו[פת] [אדרש [] שתהרגוהו.

II. 27–28 גזי אשי גזל () ישלם ל[] [] ובחקי החיים () רה אשר יעשה אותם האדם גזי אשי גזל לו ישלם ל[ו] ובחקי החיים 'של' תורה אשר יעשה אותם → וחי בהם. הלך. האדם וחי בהם. הלך.

224–225

I. 41 תזבי. תשחטו → תזבי אשר

I. 42 ובשביל מלכי ישי יאמר רעי ישי. → שכול מלכי ישי יאמר רעי ישי. see the discussion of pp. 176–177, l. 92, above.

I. 44 ואת הנדי אשר נפרדה מן הצאן מקום → () הנדי אשר נפרדה מן הצאן מקום מאט מעט

II. 46–47 נפרשי אחד אחד. → נפרשי א() () חד.

226–227

I. 47 שאבוא עם → שאביא עם

I. 51 שהח[טים] → שהח()

- I. רישון לישי → () שון לי () 89
 II. ד'א' מקדש להיות קדושים בלא טומאה. פנ[יד] → וד'א' מקדש להיות שיר ולא 89–90
 I. ושובבתיך מדעת[ך] → ושובב () מדע 92
 I. שתבוא בירושי [והיית לה]ם לישי. למשמר. → שתיבא () [] לישי. למשמר. 97
 II. שא[תה] יושב בחוץ לעיר במצור. → ש [] יושב בחוץ לעיר ב () . 97–98
 I. במצור → () עיר 99
 I. מימי רבי מימי הרב[ה] → מימי רבי מימי () [] 99

232–233

- I. [א]תה הוא. → () א. 108
 I. רעש גדי ע[ל] → רעש גדול [על] 108
 II. אם לא. אִינָה או ביום ההוא יהיה רעי גדי שלאוי () ה. כלומי אין יהיה 109–110
 אם לא. אִינָה או ביום ההוא יהיה רעי גדי על אדני ישי' בתימ'ה. כלומי אין → רעש גדול.
 "Will there not be a great tumult on the soil of Israel?!"—in astonishment. I.e., there *will* be a great tumult." Reuel uses הן "yes" as an asseverative particle (much like Modern Hebrew כן), following בתימה כלומי כלומי; cf. p. 245, II. 238–239 and p. 285, I. 44, discussed below. The opposite, is attested in p. 141, I. 6v and p. 193, II. 251, 260.
 I. אז כש[אכ]רית את [גו]ג 116 cf. I. אז כשיבוא → או כשיבוא 112
 II. קדוש ישי. אופלִימְרְקִיש לישי. → קדוש ישי. אופלִימְרְקִיש () באה 116–117
 [הנה] באה
 II. ויבשילו את מאכליהם → ויבשילו את מאכליהם () יליהם () 120–21
 תבשיליהם וכל דבר שי שנים
 II. ולא יחטי' מן היעי' [ולא] יבערו בהם אש. → ולא יחטי' מ () יבערו להם אש. 121–122
 II. והיה להם לישי זה הדבר שיהיו → והיה להם לישי () הדבר שיהיו 122–123
 cf. p. 241, I. 204. יהיה להם זה הדבר שיהיו

234–235

- I. כלומי [מק]ברים יהיו → כלומי [] ברים יהיו 128
 I. [יד]בר דברים → () ברים 129
 II. בשביל אנשי תמי אמי [מ]קברים' את → בשביל א [] את העברים 129–130
 העברים
 II. וטחרו האי' מן 138 cf. I. כדי לטהר 'מחללים' הארץ → כי [] () 130–131
 החללים
 I. כדי למצוא חללים על כי → כדי למצוא () 131
 I. ומאשר יקבצו [] → ומאשר יק () 135
 II. שיתנו לי → שיתנו לי קדושה הגוים () קבצתים () [] כנוס. 142–143
 קדושה הגוים [על כי] קבצתים [וכ]נסתים כמו [כ] כנוס (אסתר ד טז).

I. 143 () רעואל עבד () → חזק רעואל עבד ליה. De Lange's failure to read the word חזק prevented him from seeing that Reuel is the name of the author of the commentary.²⁰

II. 147–148 על כי היה [בן] יהוא → על כי היה () יהוא

236–237

I. 148 “the captivity of Jehu” → “the perishing of Jehu.” The root is שבת, not שבי.

II. 148–150 ועל אשר [] () ובימי ירבעם בן יואש שתדע כי וקודם אילו הנביאים () [] יה מתנבא בימי ירבעם. ועל אשר א'מ' ובימי ירבעם בן יואש שתדע כי וקודם → () [] יה מתנבא בימי ירבעם. The word הנביאים is too faint to see whether there is a line through it, but it is clearly to be deleted. Reuel's point is that the phrase ובימי ירבעם בן יואש is necessary because Hosea began to prophesy in the days of Jeroboam, “before these kings of Judah”; cf. 2 Kgs 15:1.

I. 151 הגזרה אשר גזרתי (ליהוא) → הגזרה אשר גזרתי (מהוא)

II. 151–152 ומן זה [יר]בעם היה עתיד למלוך בנו → ומן זה () היה עתיד למלוך בנו

II. 153–154 ובנו שלו הוא ששה חדשי[ם] מלך לבד → ובנו שליהוא ששה חדש () It was Jeroboam's son who reigned only six months, not Jehu's. If Reuel wrote שליהוא, it is his third slip of the pen in four verses.

II. 154–155 (כדי) שיעשו מלחמה → (כדי) שיעשו מלחמה עם אש () () בקש () ובחצי' ובחצי' MT has ובחריב, but the צדי' of ובחצי' cannot be read as רייש and phrase בלא קשת ובלא חצים appears later in the sentence; Reuel may have been influenced by the phrase [והחצי]ם [הקשתות], which he wrote 36 lines above.

I. 155 יושעו “shall they be saved” → יוש () “shall he save”

I. 156 יצא מלי ייי ויכה' במי אשור (ישעי לו, לו). → () במי אשור. I. 156

II. 156–157 והיה מסי בני ישי שהיו יושבים בערי [] () והיה מסי בני ישי. מסי בני ישי שהיו יושבים בערי ישי שבבבלם אמי לבד והיה מסי בני ישי.

II. 159–160 והיה זה [דב]ר כי אשר במקום בשומרן → והיה זה ה () בשומרן

I. 161 ויאמר להם בני [אל חי] → ושמו להם בני ()

II. 162–163 אז אמי להם לא'חיי' ב[נ]י' → אז () לא () ולאחות רוחמה. [עמ]י' להם' ולאחות רוחמה.

238–239

I. 175 ושמת' → ושמת

²⁰ See “Behīnot Lashon,” 41.

II. 178–179. ותעד נזי וחלי. כַּנְדָּרָא. והליכי יפתר לבדו שתאמי והליכתם. footnote: “I am at a loss to understand this comment.” → ותעד נזי וחלי. כַּנְדָּרָא. וחליתי. Cf. יפתר כַּמְאוֹ שתאמי וחלי כתם (משי כה,יב) in the *ketubbah* from Mastaura, p. 3, l. 14. The scribe may have originally written something other than כַּמְאוֹ.¹

I. 179. משם. מאשר שממתי והחִרְבְּתִי → משם. מאשר שממתי וה ()

II. 181. [כא]ש[ר] היתה עושה אותם בימי נעוריה → () היתה עושה אותם בימי נעוריה

I. 182. והיה ביום → והיה ביום ההי. מאשר אתן () ה והעמה (). או תקראי 182. It appears that the scribe first wrote מאשר אתן [ל]ה [כ]ר[מ]י[ה] והעמק [עכנ]ר. או תקראי (cf. three lines above) and then attempted (none too successfully) to correct it to כאשר.

I. 188. לא יזכרו הבעלי עוד בשלישי → לא יזכרו הבעלי עוד. ()

II. 189–190. שתהיי לי לעוי לאשה. () אוציא את הע () ואענה אותה בשמי → שתהיי לי לעוי. אענה את [ה]שמי. אוציא את העננים ואענה אותם בשמי

240–241

I. 191. ומיד ת(ו)צליא הארץ חטי[ם] → ומיד ת(ו)צליא הארץ () וכל דבר. In the continuation, Reuel refers to the [חטי]ם as הדגן and to the [ע]נבים as התירוש.

I. 192. טופֿלֿטֿין. () יענו את; footnote: “τὸ παλάτιν: ‘the palace’. Meaning unclear.” → יענו את בית יזרעי טופֿלֿטֿין. Greek τὸ παλάτιν is a gloss of the Hebrew insertion בית. According to Reuel, “Jezreel” is a metonym for “the royal palace in Jezreel.”

II. 192–193. אשישי ענבי כמו איש [] בשביל עבודה: () אשישי ענב () אשישי ענבי כמו איש [. או] → אשישי ענבי כמו איש [. או] “Men of grapes: cf. איש. Or else, it says referring to idolatry.”

II. 193–194. () לאשה (זאת) אשר לקחתי לי לאשה. () נתתי לה ולקחתי לי לאשה. () אשישי ענב () אשישי ענבי כמו איש [. או] אשר לקחתי כמה דבר[ים] נתתי לה ולקחתי לי → בחמשה עשי כסף. לאשה. בחמשה עשי כסף.

II. 198–199. כשעל(ל)ה אשור → כשעל(ל)ה אשור בשנת שש לחזקיה () את שומרון בשנת שש לחזקיה ולכד את שומרון

II. 201–202. ובש[ב]ל[יל] יח השנ[ים] אמי כי ימים → () אמי כי ימים רבים. רבים.

II. 202–203. יבוא אשור בירושי לתופשה → יבוא אשור בירושי לתופשה ויפ[] שם. ויפ[] שם.

I. 209. ויקלל ויאלה; also possible: ויקלל ויאמי.

I. 211. וכחש. והאיש הגונב אותו → () ולא ידבר כי אני גנבתיהו. הגונב אותו ישמע וכחש ולא ידבר כי אני גנבתיהו.

1. 212 לעשות; also possible: לעשותן.

242–243

1. 213 [ל]עשות מיתת אחר. → [ל]עשות מיתה אחר.

1. 214a בחיות ובעופות ובדגי הים → בחייה ובעוף השי ובדגי הים

1. 214 ויוכרתו וגם כולם עם האדם. → ויוכרתו וגם כולם יוסי האדם.

II. 220–221 () אתה כהן ועושה → אתה כהן ועשית עוונות ואני אם אהיה ()
עוונות ואני אם אהיה עושה] אלה

1. 223a “the two (of them)” השנים → () נים

1. 223 יושב איש → יושב אותה

1. 224 כי (ה)כל ילכו בגולה. → כי כל ילכו בגולה.

11. 225–226 () ולהיות () [] כי אתה כהן הדעת [מאי להיות] יודע אותו ולהיות מורה לישו כמצוותיי → ואמאסך ()
מאס'ת'. ופקי על

1. 228 הוא גדול מכל ישי → () כל ישי

1. 228 ופקי על הכהן [נים] → ופקי על הכהן

1. 231 בסחורתם → בסחוריהם

244–245

1. 235 בעצו ישי בתרפים → בעצו ישי בת ()

1. 236 למה בעצו ישי כי רוח → למה. כי () גוים. כי רוח דעת זני שיש להם התי אותם
[דעת (ז)נוני שיש להם התי אותם וזיזי מתי א]ל

II. 238–239 () לא אפקוד עליהן כי () [] () כן כי () כלומי ()
עליהן כי תזני אופו תזני[נה] [כי ת]נאפי אופו תנאפי. כן. כי ח'ף היא. 'לא אפקי'
εἶπον they fornicate, כי תזנינה “I shall not punish them בתימה”. כלומי הן אפי עליהן
εἶπον they commit adultery. Is it (really) so? Is she blameless? ‘Shall I not punish?!’—in astonishment. I.e., I shall punish.” Reuel uses
the “yes” as an asseverative particle, following כלומי בתימה; cf. pp. 232–233,
II. 109–110 and p. 285, l. 44, discussed above and below. For the meaning
of Greek εἶπον = אופו, see the discussion of pp. 182–183, II. 148–149, above.

1. 242 עמי ישי → עמי ישי, apparently a scribal error for עמי ישי “my people,
Israel”; cf. I. 244 עמי אפי.

1. 243 מיי → ביי

II. 243–244 באלים אחרים () (ביא אל אפי עמי אפי אל תקח את () עמך להיות
באלים אחרים. א'מי הנביא אל אפי עמי אפי אל תקח את 'יהודה' → חוטה גם הוא כמ) ()
עמך להיות חוטה גם הוא כמוך. The phrase עמי אפי appears to be a scribal error
for עמי ישי “my people, Ephraim”; cf. I. 242 עמי ישי.

1. 245 וזובחים בהם → () חים ב) ()

I. 246 [וב] שביל מה אני אומי' לכס כן → [וב] שביל מה אני אומי' לכס שלא תבואו בגלגל. שלא תבואו בגלגל.

I. 251 כי היו (שותים) ושוכרים → כי היו (שותים) ו() ים

I. 252 ואהבו הענבים → ואהבו ה()

II. 252–254 מגיניה הם ידיה () כמגינים כמו שהיא מ() ומ() הגוף שלאדם מגיניה הם ידיה שהם כמגינים כמו → שלא () () גם הידים שלאדם שומרים את גופו שהיא מגונין' ומכסה הגוף שלאדם שלא 'יוכה' מן 'חרב' ('אויבו') כ[ך] גם הידים שלאדם שומרים את גופו.

I. 256 כדי שיקחנה הרוח → כדי ש() נה הרוח

II. 257–258 ובשביל לשחוט → ובשביל לשחוט אנשים. שט() () טו() אנשים. שטים 'פנ' [ן מ] 'ן' הדרך אשר הכל עוברים בה והלכו ונטמנו

II. 259–260 שיקומו עליו 'ויהרגוהו' → שיקומו עליו וי()

246–247

II. 263–264 התחלתם [ל]זנות ממני → התחלתי () ממנו

I. 268 באותם השנים ה[שנים] [] [] 'כ' ת' ב' נו → () . השנים הש() תרנו למעלה 268. Very uncertain. למי'ע'לה

II. 272–273 עשוק אפי → עשוק אפי מיי כי עשק אותו יי ואני מביא גש() () מיי כי ע[ו]שק אותו יי ואינו מביא גש על ארצו

II. 274–275 "And Judah his wound, which a man shall inflict . . . all" → ויהוי את מזוי אשר יזור איש אותה () א שחין כולם "And Judah his sore which a man squeezes and removes pus (lit. inflammation) like water." [ו] יוציא שחין כמים

II. 275–276 ואמי במשל חליו מזורו → ואמי במשל. וילך [אל א] שור

258–259

I. 72 "cf. . . ." → "cf. press down a bow of bronze" (Ps 18:35). וכמו ונחתה קשת נחושי

260–261

I. 83 [בנוקדים ב] רועים. → () רועים.

II. 83–84 היה וגם [הוא ר]עה. → היה וגם []עה.

I. 84 כמו ה[יה] נוקד. → כמו ה[] נוקד.

II. 84–85 בשעה שיצא → בשעה שיצאו הצאן ימד [] אותו. כל אחד ואחד במטה. [ארי על] הצאן יכו ר'ע' [י] אותו. כל אחד ואחד במטה.

262–263

I. 128 מטה → " . . . it has four legs and four eyes" () "די רגלים יש בה די עינים 128. "a bed has four legs and four boards (rails)." די רגלים יש בה ודי עצים

272–273

l. 69 ממוקומו שהיה שם. “from his place, which is a name” → “from his place, in which he was (located)”; cf. Rashi to Ps 37:10 מקום שהיה שם “the place, in which he was (located),” etc., etc. The phrase יד ושם, rendered אתר אחר by Targum Jonathan, is cited only to prove that יד can mean place. Sifre Deut 257 (ed. L. Finkelstein, p. 281, ll. 6–7) cites other, less misleading, prooftexts: אין יד אלא מקום שנאמר הנה מציב לו יד ואומר איש על-ידו לדגליהם.

278–279

ll. 129–130 הוא רז' הכרית את כל אלי הא'. [אופו. כי רזה אכל] “for he will make thin, eat, . . . טסו, he will make thin, destroy, all the gods of the earth” → “because he is lean, he consumed [all the gods of the earth]: ὄπτος he is lean, he destroyed all the gods of the earth.” For the meaning of Greek אופο = ὄπτος, see the discussion of pp. 182–183, ll. 148–149, above.

280–281

l. 153 footnote: “The Hebrew verb, נצד, is not found elsewhere in the Bible.” → “The Hebrew verb, נצדה (root צדי), is not found elsewhere in the Bible.”

284–285

l. 44 בתימה כלומי הין → בתימה כלומי היו. Reuel uses הן “yes” as an asseverative particle, following בתימה כלומי; cf. pp. 232–233, ll. 109–110 and p. 245, ll. 238–239.

286–287

l. 83 כולם → כולס

288–289

l. 85 על החטאה הזאת שעשיתי → על ה() אה הזאת שעשיתי והי() [החכמים והרג[תי] החכמים

l. 87 ו'הלך והתחיל לבנות → וה() ל() ות